

УДК 811.111'373.42:004.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-216-50>

ПРОТИСТАВЛЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ РЕЛЯЦІЙ АНТОНІМІЇ ТА СИНОНІМІЇ В МЕЖАХ КІБЕРБЛОКУ СТАН СИСТЕМИ (SYSTEM STATUS)

ANTONYMIC AND SYNONYMOUS CONCEPTUAL RELATIONS CONFRONTATION OF CYBERBLOCK SYSTEM STATUS

Шевчук Т. Р.,

orcid.org/0000-0002-6341-306X

*старший викладач кафедри іноземних мов
природничо-математичних спеціальностей*

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Ясінська О. В.,

orcid.org/0000-0002-6902-6079

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

природничо-математичних спеціальностей

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Статтю присвячено дослідженню протиставленню концептуальних реляцій антонімії та синонімії в межах кіберблоку СТАН СИСТЕМИ (SYSTEM STATUS) та аналізу лексико-семантичних варіантів кібернеологізмів *crash* і *robust*. У дослідженні змодельовано предметний та акціональний фреймові приклади даного кіберблоку. Проаналізовано важливі наукові проблеми, специфіку вже існуючих поглядів науковців в галузі даного наукового дослідження. Окреслено позицію відомих лінгвістів щодо необхідності розмежування даних лінгвістичних аспектів. Визначено різні підходи до здійснення концептуальних реляцій в межах даного наукового дослідження. Представлено сучасні лінгвістичні розвідки, зумовлені загальною спрямованістю лінгвістичної парадигми знань на розроблення якісно нових дослідницьких об'єктів, що дозволяють розв'язати проблему вербального позиціонування цілісних динамічних фрагментів позамовної дійсності, одним із яких є сфера кібернеології. Запропоновано поняття “кіберблок”. Скомпоновано дані словникові дефініції у даний кіберблок. Досліджено кіберблок крізь призму предметного та акціонального фреймів. Стратифіковано емпіричний матеріал за певними аспектами діяльності людини та комп'ютера. Скорельовано відповідний кіберблок, в межах якого визначено і досліджено способи формування та процеси утворення синонімічних подібностей та антонімічних протиставлень в межах досліджуваного кіберблоку. Проаналізовано типи фреймів. Побудовано предметний та акціональний фрейми враховуючи лексико-семантичні варіанти досліджуваних комп'ютерних неологізмів. Досліджено специфіку антонімічних і синонімічних зв'язків та їх інтеграцію в межах досліджуваного кіберблоку. Виокремлено підконцепти, що виражають протилежні значення досліджуваних кібернеологізмів. Проаналізовано тенденцію редукції синонімічних і появу антонімічних ознак в межах даного кіберблоку. Доведено гіпотезу, що лексико-семантичні варіанти комп'ютерних неологізмів водночас можуть набувати і синонімічного, і антонімічного характеру, коли їх семантична структура ЛСВ моделюється за допомогою фреймових слотів.

Ключові слова: кіберблок, комп'ютерні неологізми, антоніми, синоніми, фрейм, ЛСВ, слот.

The article is devoted to the study of the confrontation of conceptual relations of antonymy and synonymy within the cyberblock SYSTEM STATUS and the analysis of lexical and semantic variants of cyberneologisms *crash* and *robust*. The study models the subject and actional frame patterns of this cyberblock. Important scientific problems,

© Шевчук Т. Р., Ясінська О. В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

the specifics of existing views of scientists in the field of this scientific research are analyzed. The position of famous linguists on the need to distinguish these linguistic aspects is outlined. Different approaches to the implementation of conceptual relations within the framework of this scientific research are identified. Modern linguistic researchers are presented, conditioned by the general focus of the linguistic paradigm of knowledge on the development of qualitatively new research objects that allow solving the problem of verbal positioning of integral dynamic fragments of extralinguistic reality, one of which is the field of cyberneology. The concept of “cyberblock” is introduced. The given dictionary definitions are combined into this cyberblock. The cyberblock is studied through the prism of the subject and action frames. The empirical material is stratified according to certain aspects of human and computer activity. The corresponding cyberblock was correlated, within which the methods of formation and processes of formation of synonymous similarities and antonymic oppositions within the studied cyberblock were determined and investigated. The types of frames were analyzed. Subject and actional frames were constructed taking into account the lexical and semantic variants of the studied computer neologisms. The specificity of antonymic and synonymous relations and their integration within the studied cyberblock were investigated. Subconcepts expressing the opposite meanings of the studied cyberneologisms are identified. The tendency of reduction of synonymous features and emergence of antonymous features within this cyberblock is analyzed. The hypothesis is proven that lexical and semantic variants of computer neologisms can simultaneously acquire both synonymous and antonymic character when their semantic structure of lexical and semantic is modeled using frame slots.

Key words: cyberblock, computer neologisms, antonyms, synonyms, frame, lexical and semantic variant, slot.

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві активне розширення сфери комп’ютерних технологій зумовлює інтенсивне поповнення лексичного складу мови новими одиницями, що потребують системного лінгвістичного осмислення. Одним із перспективних напрямів такого аналізу є вивчення кібернеологізмів у межах концептуально організованих структур.

Поняття кіберблоку у даному дослідженні трактується як сукупність вербалізованих і автоматизованих у мовному вжитку комп’ютерних неологізмів, які є семантично співвідносними, відображають спільний змістовий компонент у сфері комп’ютерних технологій та відрізняються формальними характеристиками на фонетико-морфемному рівні [1; 2].

Концепт розглядається як ментальне утворення, що акумулює знання та уявлення про певний об’єкт або процес дійсності та може вербалізуватися різними мовними засобами. Він формує лінгвокультурну специфіку та відображає особливості світобачення носіїв певної мовної спільноти [2; 3 с. 75; 4].

Актуальність дослідження зумовлена високою частотністю використання антонімічних одиниць у комп’ютеризованих процесах за умов їх недостатньої теоретичної розробленості. Кібернеологізми *crash* і *robust*, що входять до складу кіберблоку СТАН СИСТЕМИ, широко функціонують у сучасній кібернеології, що зумовлює необхідність їх ґрунтовного концептуально-фреймового аналізу [5; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептологія є одним із провідних напрямів когнітивної лінгвістики та орієнтована на дослідження ментальних структур, які лежать в основі мовної номінації. Концептуальний аналіз виступає ключовим інструментом вивчення семантики лексичних одиниць, а концепти тривалий час залишаються об’єктами контрастивних і типологічних досліджень. Зіставлення споріднених концептів у різних мовах і культурах дозволяє виявити їхню семантичну специфіку, оскільки зміст культурно маркованих концептів повною мірою розкривається лише у взаємодії з іншими концептами відповідної концептосфери [2; 3, с. 75].

Метою статті є здійснення концептуально-фреймового аналізу комп’ютерних неологізмів *crash* і *robust* у межах кіберблоку СТАН СИСТЕМИ з урахуванням антонімічних і синонімічних відношень.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв’язання таких завдань:

- 1) проаналізувати наукові підходи до трактування антонімії;
- 2) визначити способи формування синонімічних відповідностей і антонімічних опозицій у межах кіберблоку;

3) змодельовати предметні та акціональні фрейми на основі лексико-семантичних варіантів досліджуваних неологізмів.

Об'єкт дослідження – комп'ютерні неологізми *crash* і *robust*.

Предмет дослідження – антонімічні й синонімічні зв'язки та особливості їх інтеграції в кіберблоці СТАН СИСТЕМИ.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку лінгвістики семантичні відношення між лексичними одиницями розглядаються як базовий механізм мовної системи. Антонімія та синонімія традиційно розглядалися як лексико-семантичні категорії, однак у сучасних студіях вони дедалі частіше інтерпретуються як концептуальні реляції. Праці Е. Бенвеніста, Л. Новікова, М. Комлева, а також сучасні розвідки в галузі комп'ютерної лінгвістики засвідчують необхідність розмежування формально-лексичних і концептуальних рівнів аналізу [2; 3].

Антонімія традиційно інтерпретується як відношення між одиницями, що репрезентують протилежні характеристики одного й того самого концептуального поля. Антонімія ґрунтується на когнітивних механізмах категоризації дійсності та поєднує семантичну протилежність із високим ступенем співвідносності значень [7; 8]. Саме ця властивість робить антонімічні одиниці релевантними для аналізу в межах концептуально-фреймових моделей.

У межах досліджуваного кіберблоку антонімічні відношення реалізуються між кібернеологізмами *crash* і *robust*, які вербалізують опозиційні концепти функціонування комп'ютерної системи. Аналіз здійснюється з урахуванням словникових дефініцій, концептуального аналізу та інтроспекції дослідника.

Фреймова структура кіберблоку дозволяє простежити, що залежно від активованого слоту лексико-семантичні варіанти можуть реалізовувати різні типи семантичних відношень. Це зумовлює можливість одночасного функціонування синонімічних і антонімічних характеристик у межах одного концептуального утворення [2].

Зважаючи на те, що кібернеологізми *crash* і *robust* представляють стани системи та її процесів, вони об'єднані в кіберблок, названий загальним концептом СТАН СИСТЕМИ. *Crash*, *robust* можна поєднати за спільною ознакою: існують самі по собі незалежно від системи [3].

У межах цього кіберблоку спостерігаємо тенденцію редукції синонімічних ознак і появу антонімічних. Антонімію висвітлено в тому, що *crash* та *robust* виконують полярні дії: зависання, зазнавання аварії та вирішення можливих збоїв, помилок у роботі системи. На основі цього загальний концепт можна розділити на два підконцепти: ДОВІРА і НЕДОВІРА. Підконцепт ДОВІРА включає в себе виникнення самої по собі ситуації або в результаті неправильно вмонтованого ПЗ. Цей під концепт виражений за допомогою кібернеологізму *robust*. Підконцепт НЕДОВІРА означає виникнення передбаченості фактом ПЗ або системним забезпеченням і репрезентований лексемою *crash*.

Акціональний фрейм об'єднує п'ять слотів: [ДЕХТО (агенс)], [ДІЄ З МЕТОЮ], [ДЕЩО], [ТАК (спосіб)], [ТУТ (простір / час)].

ЛСВ співвідноситься із слотом [ДЕХТО (агенс)]: *користувач (user)*.

Слот [ДЕЩО] відповідно співвідноситься із визначенням *набір команд і заходів (a set of commands and actions)*.

ЛСВ, які заповнюють слот [ДІЄ З МЕТОЮ], такі: *самозабезпечення процесу (self processing)*.

ЛСВ, який заповнює слот [ТАК], виявляє способи здійснення діяльності кібернеологізмів: *передбаченням (predictions)*.

Для заповнення слоту [ТУТ] виділено ЛСВ: *комп'ютер (computer)*.

Тип фрейму представлений на рис. 1.

Доведено, що кіберблок СТАН СИСТЕМИ (SYSTEM STATUS), який нараховує два кібернеологізми – *crash* і *robust*, фіксований за допомогою предметного та акціонального фреймів. Установлено, що повна антонімічність представлених кібернеологізмів спостерігається в сло-

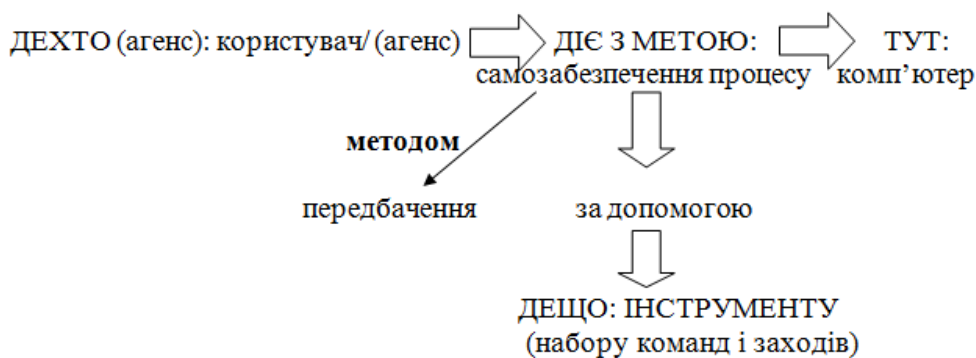

Рис. 1. Акціональний тип фрейму кіберблоку СТАН СИСТЕМИ

тах [ДІЄ З МЕТОЮ] і [ТАК]. У слотах [ДЕХТО], [ДЕЩО], [ТУТ] розглянуті комп'ютерні неологізми є квазісинонімічними, оскільки відтінки їхніх значень мають спільні ознаки.

Аналіз словникових джерел дозволяє подати кіберблок п'ятьма слотами предметного фрейму: [ТАКИЙ(А) (якість)], [ДЕЩО (предмет)], [ДІЄ З МЕТОЮ (діяльність)], [ТАК (спосіб / функція)], [ТУТ (простір / місце)].

Для заповнення слоту [ТАКИЙ(А)] виділяємо такі ЛСВ: *crash – фатальний (fatal), аварійна (crash), несподівана (unexpected); robust – надійний (reliable), стійкий (steady)*.

Слот [ДЕЩО] відповідно співвідноситься з такими визначеннями: *crash – збій (failure), відмова (rejection), крах (collapse); robust – набір команд і заходів (a set of commands and actions)*.

ЛСВ, які заповнюють слот [ДІЄ З МЕТОЮ], такі: *crash – зазнавання аварії (subjected to accident), зависання програми (program hanging); robust – вирішення помилок в системі (system errors resolving)*.

ЛСВ, який заповнює слот [ТАК], виявляє способи здійснення діяльності кібернеологізмів: *crash – виникненням помилки (error arising); robust – передбаченням можливих помилок при роботі ПЗ (predictions of possible errors when running software)*.

Для заповнення слоту [ТУТ] виділяємо ЛСВ *crash, robust – комп'ютер (computer)*.

Аналіз ілюстративного матеріалу дозволяє реконструювати антонімічний кіберблок СТАН СИСТЕМИ (SYSTEM STATUS) у предметному типі фрейму (табл. 1).

Таблиця 1

Предметний тип фрейму кіберблоку СТАН СИСТЕМИ

ЯКІСТЬ ТАКИЙ (А)	ПРЕДМЕТ ДЕЩО	ДІЯЛЬНІСТЬ ДІЄ З МЕТОЮ	ТАК	ТУТ
CRASH				
фатальний, аварійна / несподівана	збій, відмова, крах	зазнавання аварії, зависання програми	виникненням помилки	комп'ютер
ROBUST				
ТАКИЙ	ДЕЩО	ДІЄ З МЕТОЮ	ТАК	ТУТ
надійний, стійкий	набір команд і заходів	вирішення можливих збоїв, помилок в роботі системи	передбаченням можливих помилок при роботі ПЗ	комп'ютер

Висновки. Проведений концептуально-фреймовий аналіз засвідчив, що кіберблок СТАН СИСТЕМИ є складною семантичною структурою, у межах якої антонімічні й синонімічні відношення не перебувають у жорсткій опозиції, а взаємодіють залежно від фреймової конфігурації. Синонімічні відношення актуалізуються в окремих слотах фрейму, де лексико-семантичні варіанти репрезентують загальний стан системи. Натомість у слотах, пов'язаних з оцінкою характеристик та функціональних дій, фіксується полярна антонімія між неологізмами *crash* і *robust*.

Підтверджено гіпотезу про те, що лексико-семантичні варіанти комп'ютерних неологізмів у межах одного кіберблоку здатні одночасно реалізовувати як синонімічний, так і антонімічний потенціал залежно від активованого фреймового слоту. Отримані результати відкривають перспективи подальших досліджень фреймової організації кібернеологізмів у сучасній лінгвістиці. Отримані в даному науковому дослідженні результати не вичерпують кола питань дослідження комп'ютерних неологізмів, а створюють подальші перспективи для зіставлення результатів аналізу структури усіх комп'ютерних словників та джерел з метою глибокого аналізу взаємодії кібернеологізмів у межах концептуальних типів фреймів [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ясінська О. В. Комп'ютерні неологізми сучасної англійської мови: синонімічні та антонімічні зв'язки: монографія. Луцьк: Вежа – Друк, 2019. 184 с.
2. Киричиця В.В., Шевчук Т.Р., Ясінська О.В. Опис лінгвістичного аналізу синонімічних та антонімічних зв'язків у сфері комп'ютерних неологізмів на прикладі тезаурусного методу та методу кількісного аналізу. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2025. Вип. 1 (212). С. 142–148. DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-212-20>
3. Ясінська О.В. Концептуалізація синонімічно-антонімічних зв'язків у сфері комп'ютерних неологізмів сучасної англійської мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ясінська Оксана Володимирівна. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2013. 214 с.
4. Кирик Д. Концепт. Філософський енциклопедичний словник. Київ, 2002. 742 с.
5. Ясінська О.В. Конфлікт квазіантонімічних та квазісинонімічних концептуальних моделей у межах кіберблоку ДОТИКОВИЙ ПРИСТРІЙ (TACTILE DEVICE). *Наукові записки національного університету “Острозька академія”. Філологічна серія*. Острог, 2011. № 19. С. 360–367.
6. Ясінська О.В. Конфлікт концептуальних реляцій антонімії та синонімії в межах кіберблоку ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТІ (MEMORY USAGE). *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки*, 2011. № 3 (1). С. 218–222.
7. Ясінська О.В. Концептуально-фреймове дослідження квазісинонімів кіберблоку ВОРОГ СИСТЕМИ (SYSTEM ENEMY). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2011. № 95 (1). С. 327–332.
8. Векуа Н.В. Основні напрямки вивчення антонімії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2007. Вип. 3. С. 191–199.

Дата першого надходження статті до видання: 30.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.04.2026